

NOTISER

Hjördis Kristenson: *Skolhuset – idé och form*. Bokförlaget Signum, Lund 2005. 527 s., ill. ISBN 91-87896-74-5.

”Näst den högstes tempel vet jag inga byggnader, där ädelhet, värdighet, skönhet äro anständigare än i dem, som helgas åt offentliga undervisningen”, skrev författaren och historikern Erik Gustaf Geijer (1783–1847). Detta citat återfinns i Hjördis Kristensons gedigna studie av det svenska skolhuset som idé och form.

Detta pionjärverk av Hjördis Kristenson, docent i konstvetenskap, utgör en betydelsefull pusselbit i den svenska arkitekturhistorien och är en efterlängtd bok till referensbiblioteket. Ett viktigt syfte med *Skolhuset – idé och form* är att rikta strålkastarljuset mot ett omistligt kulturarv som vi alla har en relation till på ett sätt som bara motsvaras av bostadsarkitekturen.

Skolbyggnaden, som finns representerad i stort sett överallt och har en unik spännvidd – från anspråkslösa byskolor till städernas pampiga läroverk –, är för första gången föremål för en både omfattande och ingående undersökning. Med författaren som ciceron får vi följa med på en vindlande resa genom hela Sverige med små och stora skolhus från flera tidsepoker som mål. Skolornas formspråk vittnar om skiftande ideal och utgör en provkarta över olika stilar. Antalet byggnadsverk ämnade för undervisning, från norr till söder, är minst sagt omfattande – vilket inte minst speglas i volymens omfång och de talrika bildexemplen.

Kristenson ger läsaren en förståelse för skolhusens arkitektur såväl exteriört som interiört och analyserar deras plats i det offentliga rummet. Byggnadernas utformning och placering visar på skolans ställning i samhället och tidens syn på inlärning och pedagogik.

Bokens första kapitel tar avstamp i skolväsendets framväxt, tack vare klostren och kyrkan, och landar snart i det tidiga 1800-talet. Ett märkesår är givetvis 1842, då den obligatoriska folkskolan infördes och ett ansevärt antal skolbyggnader började uppföras. Decennierna därefter fram till 1930-talet framstår som betydelsefulla i skolans historia, inte minst då denna tid präglas av stora satsningar. Kristenson menar att det från andra hälften av 1800-talet fram till 1960-talet fanns ett självklart kvalitetstänkande i skolbyggandet. Gedigna material, genomtänkta planlösningar och uttrycksfulla, symbolmättade fasader gestaltade av erkända arkitekter var kännetecknande. Åren efter 1960 (1962 ersätts de gamla skolformerna av den nioåriga grundskolan) vidrörs bara som hastigast och här gläntar författaren på dörren till ytterligare studier. Den kraftiga expansionen av skolväsendet därefter (parallellt med miljonprogrammets bostadssatsning) förde med sig ett annat formspråk, men också lägre budget och snävare tidsramar. I vår tid har kvalitetstänkandet kommit tillbaka och viktiga aspekter är även ekologisk hållbarhet i förening med funktion och estetik. Återigen ses hela byggnaden och dess utemiljö som en viktig del av läroprocessen.

Anna Ingemark, Linköping